

REGLEMENT ETHISCHE VRAAGSTUKKEN

Commissie Ethiek en Data
Faculteit der Rechtsgeleerdheid
Universiteit Leiden (*versie 13 augustus 2018*)

Dit reglement legt de ethische richtlijnen voor onderzoek vast van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden. Van alle onderzoekers wordt verwacht dat zij deze richtlijnen bij het uitvoeren van hun onderzoek toepassen en zich aan de inhoud van deze richtlijnen houden. Onderzoekers kunnen de Commissie Ethiek en Data van de faculteit raadplegen en onderzoeksplannen laten toetsen op deze reglementen (zie hiervoor het aanvraagformulier op de website). In sommige gevallen kan dit verplicht zijn opgelegd door een derde partij (zoals NWO of ESRC), in andere gevallen is deze keuze vrijwillig.

In het navolgende zullen allereerst algemene ethische uitgangspunten worden toegelicht, dan de concrete toepassing daarvan en tot slot de rol en werkwijze van de commissie.

Algemene ethische uitgangspunten bij onderzoek

- (1) Onderzoek wordt opgezet en uitgevoerd conform de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening van de VSNU.
- (2) Onderzoekers en hun assistenten voeren alleen die taken uit waarvoor zij op passende wijze zijn opgeleid en /of voorbereid.
- (3) Onderzoekers nemen maatregelen om de rechten en het welzijn van de respondenten, organisaties en andere personen die met het onderzoek te maken hebben niet te schenden.
- (4) Onderzoekers verrichten hun werk in academische vrijheid en in onafhankelijkheid. Voor zover beperkingen van die vrijheid onvermijdelijk zijn worden zij in publicatie zichtbaar gemaakt.

Toepassing van ethische uitgangspunten bij onderzoek

Persoonsgegevens

- (1) Onderzoekers gaan op gepaste wijze om met persoonsgegevens, conform de daarvoor geldende Nederlandse wetgeving. Zie de website van de universiteit voor een toelichting op de implementatie van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).
- (2) De privacy van de respondent wordt gerespecteerd. Persoonlijke gegevens worden als vertrouwelijk beschouwd. Persoonlijke gegevens die tot de identificatie van de respondent kunnen leiden worden (indien van toepassing) losgekoppeld van de onderzoeksgegevens bewaard, tenzij zulks onmogelijk is, zoals bijvoorbeeld bij bandopnames van interviews.
- (3) Onderzoekers gebruiken persoonsgegevens uitsluitend voor de doelstelling(en) waar zij voor zijn verzameld, zoals door de onderzoeker geformuleerd.
- (4) Onderzoekers geven geen persoonsgegevens door aan personen buiten de onderzoeksgroep, zonder toestemming van de respondent (indien de gegevens bij de respondent zijn verzameld) of zonder toestemming van de verstreckende instantie.

- (5) Indien de onderzoeker een systematische database met direct identificerende persoonsgegevens beheert, dient de onderzoeker zorg te dragen voor registratie bij de Autoriteit Persoonsgegevens, conform de Nederlandse wetgeving.
- (6) Onderzoekers zijn verantwoordelijk voor het opstellen van een Datamanagement plan. Hierin lichten zij toe hoe zij onderzoeksdata creëren, opslaan, onderhouden, beschikbaar maken, archiveren en langdurig bewaren.

Respondenten werving en informed consent

- (1) Voorafgaand aan de uitvoering van het onderzoek informeren onderzoekers de respondenten en/of hun wettelijke vertegenwoordigers over wat zij kunnen verwachten tijdens het onderzoek. Deze informatie wordt de respondent zo mogelijk schriftelijk in de vorm van een informatiebrief of folder overhandigd; indien dit niet mogelijk of wenselijk is, moeten hier gegronde redenen voor zijn.
- (2) Onderzoekers informeren toekomstige respondenten dat hun deelname vrijwillig is en dat zij zonder opgaaf van redenen kunnen weigeren mee te doen aan onderzoek of op enig moment kunnen ophouden met deelname. Onderzoekers informeren respondenten over belangrijke factoren die hun bereidheid tot deelname mogelijk kunnen beïnvloeden. Onderzoekers informeren de respondent over de wijze van terugrapportage.
- (3) De respondent krijgt daarbij voldoende gelegenheid de onder (1) bedoelde informatie tot zich te nemen, vragen te stellen en te overdenken.
- (4) Op basis van de informatie in de informatiebrief of -folder en de informatie mondeling verschaft door de onderzoeker wordt de respondent om toestemming gevraagd. Het toestemmingsformulier geeft naast de naam van het onderzoek ook het specifieke kenmerk (datum/versie) van de informatiefolder weer.
- (5) Kinderen en personen die onbekwaam zijn tot oordelen mogen alleen bij het onderzoek betrokken worden als er geen alternatieven zijn voor het verkrijgen van gegevens en als het onderzoek gericht is op het verkrijgen van wetenschappelijk inzicht of een betere behandeling van deze respondenten. Bovendien is de belasting voor deze respondenten minimaal. Onderzoekers verschaffen waar mogelijk een voor de situatie passende uitleg. In al deze gevallen is informed consent nodig van wettelijke vertegenwoordigers of de dagelijkse begeleider(s) onder wiens toezicht de dataverzameling plaats vindt.
- (6) In geval van onderzoek bij kinderen jonger dan 12 jaar wordt het toestemmingsformulier ondertekend door de wettelijke vertegenwoordiger van het kind. In geval van onderzoek bij kinderen van 12 jaar en ouder wordt het toestemmingsformulier ondertekend door zowel het kind als de wettelijke vertegenwoordiger. Vanaf 18 jaar is geen toestemming meer nodig van de wettelijke vertegenwoordiger. In het geval van wilsonbekwame respondenten moet toestemming worden verkregen van de wettelijke vertegenwoordiger van de persoon, ongeacht de leeftijd van de respondent. Tevens verkrijgen onderzoekers waar mogelijk toestemming van de respondent zelf.
- (7) Wanneer om respondenten te werven professionele diensten (bijvoorbeeld behandeling of onderwijs) worden aangeboden als tegenprestatie voor deelname aan onderzoek, maken onderzoekers de aard van de diensten duidelijk en de mogelijke risico's, verplichtingen en beperkingen bijbehorende bij deze diensten.
- (8) Onderzoekers bieden geen excessieve of ongepaste beloningen aan om respondenten te werven.

Onderzoeksprocedures

- (1) Onderzoekers hanteren geen methoden die de respondenten aantasten in hun waardigheid of disproportioneel doordringen in het privé-leven van de respondenten.
- (2) Onderzoekers vermijden zoveel als mogelijk misleiding in hun onderzoek, in die zin dat deelnemers verkeerde informatie wordt voorgehouden. Misleiding is alleen gerechtvaardigd door de te verwachten wetenschappelijke, didactische of toegepaste waarde van de studie; deze overwegingen dient de onderzoeker toe te lichten.
- (3) Onderzoekers presenteren onderzoeksgegevens, in welke vorm dan ook, op (pseudo-) geanonimiseerde wijze. Als de eisen van de verstrekker dat nodig maken, dan worden casusbeschrijvingen opzettelijk gewijzigd; de onderzoekers melden zulks dan in de verslaglegging.
- (4) Gegevens uit het onderzoek worden doorgaans bewaard tot nadat het doel waarvoor de gegevens zijn verzameld is bereikt en de rapportage is afgesloten, conform de daarvoor geldende wettelijke eisen. De onderzoeker en de Wetenschappelijk Directeur dragen zorg voor een veilige opslag (zoals vermeld in het Datamanagement Plan).
- (5) Indien een respondent bij wie gegevens zijn verzameld bezwaar maakt tegen het gebruik van zijn of haar gegevens worden deze terstond vernietigd, indien gegevens nog niet zijn gebruikt in publicaties. Op deze clause wordt een uitzondering gemaakt als het longitudinaal onderzoek betreft; in dat geval wordt de persoon niet in de daarnavolgende metingen bevroegd; de eerdere metingen blijven tot de afronding en finale verslaglegging van het onderzoek gehandhaafd. Indien gegevens al zijn gebruikt in publicaties en de onderzoeker hierdoor aan de eis tot replicatie moet voldoen, worden de identificerende persoonsgegevens vernietigd en de data geanonimiseerd.

Handelen van onderzoekers

- (1) Als onderzoekers belangrijke fouten ontdekken in data die zij gepubliceerd hebben, nemen zij gepaste maatregelen om zulke fouten te herstellen met een correctie, herroeping, erratum, of een andere geschikte publicatievorm.
- (2) Onderzoekers nemen uitsluitend verantwoordelijkheid voor dat werk dat zij werkelijk hebben uitgevoerd of waaraan zij bijgedragen hebben. Alleen in dat geval kunnen zij als auteur genoemd worden en alleen op dat werk kunnen zij bogen.
- (3) Als een wetenschapsbeoefenaar onderzoek in opdracht van derden verricht, wordt hij in staat gesteld om, nadat de kaders zijn vastgesteld, de opdracht onafhankelijk van de opdrachtgevers uit te voeren. Duidelijk is wat de verhouding is van de uitvoerder tot de opdrachtgever, bijvoorbeeld wanneer adviseurschappen of andere verbindingen bestaan. Mogelijke schijn van belangenverstrengeling wordt altijd vermeden dan wel vermeld in publicaties. De onderzoeker draagt verantwoordelijkheid voor de conclusies van het onderzoek.
- (4) In afspraken met een externe financier wordt altijd vastgelegd dat de onderzoeker de vrijheid heeft bevindingen binnen een nader aangeduide redelijke termijn te publiceren.

DE COMMISSIE ETHIEK EN DATA

Doelstelling, afbakening en mandaat

- (1) De Commissie Ethiek en Data heeft als doel het waarborgen dat wetenschappelijk onderzoek op een ethisch verantwoorde manier binnen de faculteit wordt uitgevoerd.
- (2) Hiertoe toetst de commissie op voorgenomen onderzoek.
- (3) De commissie adviseert aan de (hoofd-)onderzoeker over de ethische toelaatbaarheid van het onderzoek. Dit advies is niet bindend.
- (4) De onderzoeker is er ten allen tijde zelf verantwoordelijk voor dat onderzoek voldoet aan ethische standaarden.
- (5) De commissie toetst onderzoek dat voorgedragen wordt door onderzoekers die werkzaam zijn binnen de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden of. Onderzoekers binnen de faculteit kunnen ook onderzoeksvorstellen voorleggen waar studenten en buitenpromovendi bij betrokken zijn; de betreffende onderzoeker draagt dan verantwoordelijkheid voor het voorstel.
- (6) In geval onderzoek in samenwerking met externe onderzoekers wordt uitgevoerd, is een adviesverzoek aan de commissie alleen mogelijk als de hoofdonderzoeker werkzaam is aan de Faculteit de Rechtsgeleerdheid aan de Universiteit Leiden.

Samenstelling

- (1) De commissie bestaat uit vijf leden. Elk voorstel wordt door tenminste twee leden van de commissie beoordeeld, waaronder de voorzitter.
- (2) Benoeming geschiedt door het Faculteitsbestuur. De zittingsduur van leden is drie jaar.

Werkwijze bij voorgenomen onderzoek

- (1) Het is de verantwoordelijkheid van onderzoekers zelf om aan de hand van het Reglement Ethische Vraagstukken te bepalen of onderzoek dat onder hun verantwoordelijkheid valt aan de commissie moet worden voorgelegd.
- (2) De commissie gaat bij uitvoering van haar taken uit van de in dit document uitgewerkte ethische uitgangspunten. Het faculteitsbestuur maakt die uitgangspunten openbaar voor alle personeelsleden en voor de betrokken respondenten (onder meer via de programmacoördinatoren en publicatie op de facultaire website).
- (3) De commissie richt zich op alle onderzoek waarbij respondenten betrokken zijn.
- (4) De commissie vergadert om de zes weken. Aanvragen tot beoordeling worden besproken tijdens de reguliere vergaderingen. Deze aanvragen dienen uiterlijk twee weken voorafgaand aan de vergadering te zijn ontvangen. De commissie formuleert uiterlijk twee weken na de vergadering een advies dat de indiener per email ontvangt.
- (5) De commissie krijgt ondersteuning van een ambtelijk secretariaat, dat ondermeer zorg draagt voor de administratie van de te beoordelen stukken en die het eindadvies doorstuurt naar de indiener van het onderzoeksvoorstel.
- (6) De commissie kan zo nodig onafhankelijke experts raadplegen bij de toetsing.
- (7) Voor een aanvraag tot toetsing vult de indiener het door de commissie vastgestelde [aanvraagformulier](#) in zoals op de website van de commissie. Hierin staan alle elementen opgenomen die de commissie nodig heeft voor advisering. Aanvraagformulieren worden ingediend bij het secretariaat van de commissie: ethiekendatacie@law.leidenuniv.nl. Bij het aanvraagformulier staat ook vermeld welke additionele documenten nodig zijn.